EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2011.2.17
KOM(2011) 66 galutinis

KOMISIJOS KOMUNIKATAS

Ankstyvasis ugdymas ir priežiūra. Kaip padėti mūsų vaikams kuo geriau pasirengti ateičiai

KOMISIJOS KOMUNIKATAS

Ankstyvasis ugdymas ir priežiūra. Kaip padėti mūsų vaikams kuo geriau pasirengti ateičiai

1. ĮŽANGA

Europos ateitis priklausys nuo pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo. Visos ES švietimo sistemų kokybės ir veiksmingumo didinimas – būtina šio trilypio augimo sąlyga. Ankstyvasis ugdymas ir priežiūra (toliau – AUP) yra labai svarbūs veiksniai užtikrinant sėkmingą mokymąsi visą gyvenimą, socialinę integraciją, asmeninį tobulėjimą ir gebėjimą įsidarbinti. AUP papildo šeimos atliekamą vaidmenį ir daro didelį ir ilgalaikį poveikį, kurio pasiekti vėlesnėmis priemonėmis neįmanoma. Ankstyvoji vaikų patirtis lemia, kaip jiems seksis mokytis ateityje. Padėjus tvirtus pagrindus ankstyvoje vaikystėje, vėliau mokomasi geriau, didesnė tikimybė, kad tai bus daroma visą gyvenimą, sumažėja mokyklos nebaigimo pavojus, gerėja mokymosi rezultatai ir mažėja našta visuomenei: išnaudojamas visų piliečių potencialas, mažėja socialinės, sveikatos ir net teisingumo sistemų išlaidos[1].

Įgyvendinant ES strategijos „Europa 2020“ pavyzdinę iniciatyvą „Judus jaunimas“ pabrėžiamas kūrybiškumo ir inovacijų vaidmuo stiprinant konkurencingumą ir išlaikant gyvenimo lygį ilgalaikiu laikotarpiu. Drauge akcentuojama, kad galimybę išnaudoti visą savo potencialą privalome suteikti *visiems* jaunuoliams. AUP gali padėti vaikams sėkmingai pasirengti ateičiai ir ištrūkti iš nepalankios socialinės padėties rato.

Kokybiškas AUP teikia įvairios – socialinės, ekonominės, su švietimu susijusios – naudos. AUP atlieka lemiamą vaidmenį ugdant vaikų gebėjimus, kurių jiems prireiks kaip ES piliečiams, ir taip padeda ES spręsti vidutinės trukmės ir ilgalaikius uždavinius bei rengti kvalifikuotą darbo jėgą, kuri gebėtų prisidėti ir prisitaikyti prie technologinių pokyčių, kaip numatyta pavyzdinėje iniciatyvoje „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“ [2]. Įrodyta, kad moksleiviai, vaikystėje dalyvavę kokybiškose AUP programose, tarptautiniuose pagrindinių gebėjimų testuose (pavyzdžiui, PISA ir PIRLS) pasiekia kur kas geresnių rezultatų, prilygstančių vienerių–dvejų mokslo metų pažangai[3].

Kokybiškas AUP padeda tėvams derinti šeiminį ir profesinį gyvenimą, taigi didina jų galimybes dirbti. Vaikams ne tik padedama pasiekti geresnių mokymosi rezultatų ateityje, bet ir integruotis į visuomenę, užsitikrinti gerovę, o suaugus – įsidarbinti[4].

Itin daug naudos AUP teikia nepalankioje padėtyje esantiems asmenims, įskaitant asmenis iš migrantų ir nedideles pajamas gaunančių šeimų. Tai vienas iš būdų padėti vaikams įveikti skurdą ir šeimoje patiriamas problemas ir taip prisidėti prie strategijos „Europa 2020“ pavyzdinės iniciatyvos „Europos kovos su skurdu planas“ tikslų įgyvendinimo[5].

Be to, kokybiškos ankstyvojo ugdymo ir priežiūros programos, kuriomis vaikams sudaromos sąlygos įgyvendinti savo potencialą, gali labai padėti siekti dviejų svarbiausių strategijos

---

1 Komisijos komunikatas „Europos švietimo ir mokymo sistemų veiksmingumas ir teisingumas“, COM (2006) 481.

2 Komisijos komunikatas „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė. Europos indėlis siekiant visuotinio užimtumo“, COM(2010)682.

3 EBPO PISA 2009 m. rezultatai. II tomas. Socialinė padėtis ir jos įtaka. (2010 m.), p. 97–8; IEA, PIRLS 2006 m. tarptautinė ataskaita (2007 m.), p. 158.

4 2009 m. lapkričio 26 d. Tarybos išvados dėl vaikų iš migrantų šeimų švietimo, OL 2009/C 301/07.

5 2010 m. gegužės 11 d. Tarybos išvados dėl švietimo ir mokymo socialinio aspekto, OL 2010/C 135/02.

„Europa 2020“ tikslų: sumažinti mokyklos nebaigusių asmenų dalį iki mažiau kaip 10 proc. ir užtikrinti, kad bent 20 mln. žmonių būtų išvaduoti iš skurdo ir socialinės atskirties.

Dabartinė padėtis ir ES vaidmuo

Iki šiol daugiausia dėmesio ES lygmeniu buvo skiriama vietų skaičiaus didinimui vaikų priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose, kad dirbti galėtų kuo daugiau tėvų, visų pirma motinų. 2002 m. Barselonos Europos Vadovų Tarybos susitikime valstybės narės susitarė siekti, kad iki 2010 m. oficialiose vaikų priežiūros įstaigose vieta būtų užtikrinta bent 90 proc. vaikų nuo trejų metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus ir bent 33 proc. vaikų iki trejų metų. Padaryta pažanga – nevienoda. Kalbant apie 0–3 m. vaikus, 33 proc. siekinį viršijo penkios šalys, penkios artėja link jo, tačiau didžioji dauguma gerokai atsilieka, iš jų aštuonios priežiūros galimybę užtikrina vos 10 proc. vaikų ar dar mažiau[6]. Kalbant apie 3 m. ir vyresnius vaikus, 90 proc. siekinį viršijo aštuonios šalys, o trys beveik pasiekė šį tikslą. Vis dėlto beveik trečdalyje valstybių narių galimybė naudotis priežiūros įstaigos paslaugomis užtikrinama mažiau nei 70 proc. vaikų. 2009 m. švietimo ministrai įtvirtino šiuos siekius nustatydami naują Europos lyginamąjį standartą – kad iki 2020 m. ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugos būtų užtikrinamos bent 95 proc. vaikų nuo ketverių metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus. Kaip matyti iš toliau pateikiamo grafiko, dabartinis ES vidurkis yra 92,3 proc. Nemenka dalis šalių jo nėra pasiekusios.

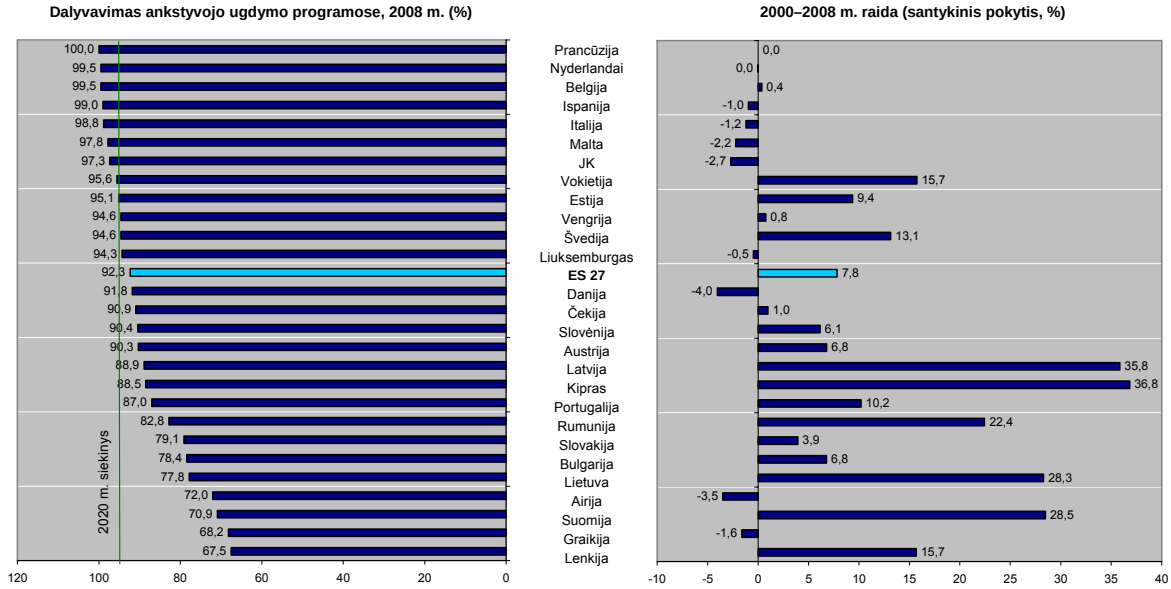

Šaltinis: DG EAC. Duomenų šaltinis: Eurostatas, UOE[7].

Taigi pasiekti, kad ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugos būtų teikiamos didesniam skaičiui vaikų, tebelieka svarbus uždavinys. Vis dėlto ne mažiau svarbu užtikrinti AUP kokybę. Pastaraisiais metais valstybės narės išreiškė pageidavimą spręsti šį klausimą glaudžiau bendradarbiaujant ES lygmeniu. 2006 m. ministrai pažymėjo, kad AUP gali teikti labai didelės naudos ilgalaikėje perspektyvoje – žmonėms, visų pirma nepalankioje padėtyje esantiems asmenims, mokantis visą gyvenimą[8]. 2008 m. jie susitarė dėl ES lygmens bendradarbiavimo sprendžiant mokyklų politikos klausimus prioritetų (pavyzdžiui, ieškoti

6 Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Barselonos tikslų, susijusių su ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūros paslaugomis, įgyvendinimas“, SEC(2008) 2524.

7 Jungtinės Karalystės duomenys neapima 2002–2003 m. duomenų, o ankstesni duomenys netikslūs. Graikijos 2008 m. duomenys pakeisti 2007 m. duomenimis.

8 Tarybos išvados dėl švietimo ir mokymo veiksmingumo ir teisingumo, OL C 298, 2006 12 8.

būdų užtikrinti prieinamą, aukštos kokybės ikimokyklinį ugdymą[9]), o 2009 m. priėmė iki 2020 m. galiosiančią dabartinę strateginę bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje programą, kurioje vienas iš 2009–2011 m. prioritetų yra ankstyvojo ugdymo srityje „remti visuotines vienodas galimybes naudotis priešmokyklinio ugdymo paslaugomis bei gerinti jų kokybę ir teikti didesnę paramą mokytojams“ [10].

Valstybės narės, atsižvelgdamos į AUP vaidmenį mažinant mokyklos nebaigusių asmenų skaičių ir skatinant socialinę įtrauktį švietimo srityje, įtrauks AUP į savo strategijas, kuriomis įgyvendinami strategijos „Europa 2020“ prioritetai. Daugelis valstybių narių deda dar daugiau pastangų nagrinėdamos ir pertvarkydamos savo AUP sistemas ir tokius jų aspektus kaip dalyvaujančių vaikų skaičius, pasiūla, kokybė, ištekliai, koncepcija ir valdymas.

Tai yra sritis, už kurią atsako pačios valstybės narės, tačiau ES veikla gali teikti papildomos naudos: padėti nustatyti gerosios patirties pavyzdžių ir dalytis jais, paskatinti AUP infrastruktūros ir pajėgumų plėtotę, ES lygmeniu remti įvairių AUP kokybės ir poveikio aspektų mokslinius tyrimus.

Šiuo komunikatu atsiliepiama į valstybių narių prašymą pradėti bendradarbiavimą, kuriuo joms bus padedama siekti dviejų uždavinių: suteikti visiems **galimybę gauti ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugas**, tačiau drauge **didinti šių paslaugų kokybę** teikiant kompleksines paslaugas, grindžiamas bendra vizija, koks turėtų būti AUP vaidmuo, veiksmingiausi **mokymo planai**, **darbuotojų kvalifikacija**, **valdymo tvarka**.

Kai kuriose ES valstybėse narėse jau galima rasti šios srities gerosios patirties pavyzdžių. Komisija ketina naudotis atvirojo koordinavimo metodu, kad padėtų valstybėms narėms nustatyti, išanalizuoti ir skleisti veiksmingas su AUP susijusias politines priemones ir imti jas taikyti nacionaliniame kontekste. Naudodamasi dabartinėmis priemonėmis, pavyzdžiui, Mokymosi visą gyvenimą programa ir struktūriniais fondais, ji rems AUP srities inovacijas, darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir infrastruktūrą. Ji taip pat naudosis Septintąja mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bendrąja programa, kad paremtų mokslinius tyrimus, analizę ir informacijos apie ES ir kitų pasaulio šalių taikomus veiksmingiausius AUP metodus kaupimą.

2 GALIMYBĖS GAUTI AUP PASLAUGAS

2.1 Visuotinis ir įtraukusis ankstyvasis ugdymas ir priežiūra

Visiems prieinamo, kokybiško ir įtraukiojo ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugos naudingos visiems. Šiomis paslaugomis vaikams padedama visapusiškai išnaudoti savo potencialą, o tėvams ir kitiems šeimos nariams – didinti užimtumą, kelti kvalifikaciją, gerinti tėvų švietimą ir laisvalaikio veiklą.

Ankstyvoji vaikystė – laikas, kai švietimo priemonėmis galima veiksmingiausiai paveikti vaikų vystymąsi ir šalinti trūkumus. Mokslinių tyrimų duomenimis, prastus mokymosi rezultatus labiausiai lemia skurdas ir šeimos disfunkcija. Galima pastebėti iš pasiturinčių ir neturtingų šeimų kilusių trimečių vaikų kognityvinio, socialinio ir emocinio vystymosi skirtumus. Nešalinami skirtumai iki penktų vaiko gyvenimo metų išryškėja dar labiau. JAV atlikti tyrimai rodo, kad AUP teikiama nauda vaikams iš neturtingų šeimų yra dvigubai didesnė, palyginti su nauda vaikams iš turtingesnių šeimų[11]. Todėl itin didelės naudos iš AUP

---

9 Tarybos išvados „Parengti jaunimą XXI amžiui: Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė“, OL C 319, 2008 12 13.

10 Tarybos išvados dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“), OL C 119, 2009 5 28.

11 S.W. Barnett „Maksimalus ikimokyklinio ugdymo naudos padidinimas“ (*Maximising returns from prekindergarten education*), 2004 m., p. 10.

gauna socialiai remtinos šeimos (įskaitant migrantų ir mažumų šeimas) ir jų vaikai[12]. Vis dėlto naudos iš AUP gauna ir turtingesnės šeimos: kad ir kokiai socialinei grupei priklausytų vaikai, ankstyvasis ugdymas ir priežiūra padeda spręsti švietimo problemas veiksmingiau ir tvariau nei bet kokios vėlesnės intervencinės priemonės[13].

AUP yra svarbi mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus, kuris yra aiškiai susijęs su nepalankia socialine ir ekonomine padėtimi, mažinimo priemonė. Visiems prieinamos kokybiškos AUP paslaugos gali padėti sumažinti geresnę socialinę padėtį užimančių ir socialiai remtinų šeimų vaikų socialinio vystymosi, matematinių gebėjimų ir raštingumo skirtumus ir padėti vaikams iš socialiai remtinų šeimų ištrūkti iš menko išsilavinimo ir abejingumo rato, neretai tampančio paskata mesti mokyklą, ir nutraukti iš kartos į kartą perduodamo skurdo grandinę[14].

Duomenys rodo, kad vaikų iš migrantų šeimų mokymosi rezultatai yra gerokai prastesni, palyginti su vaikų, kuriems mokymosi šalis yra gimtoji, rezultatais, ir kad daugelyje valstybių narių antrosios migrantų kartos atstovų rezultatai yra prastesni nei pirmosios kartos, o mokyklos nebaigia vidutiniškai dvigubai daugiau antrosios kartos atstovų nei pirmosios[15]. Migrantų šeimos neretai nemoka priimančiosios šalies kalbos ir nebūna susipažinusios su jos švietimo sistema, todėl padėti vaikams mokytis joms gali būti labai sunku. Įrodyta, kad dalyvavimas AUP programose gali būti itin naudingas vaikų iš migrantų šeimų kognityvinių ir kalbinių įgūdžių ugdymui. Įvertinus JAV vykdytas pavyzdines programas paaiškėjo, kad AUP daro didelį teigiamą poveikį vėlesniems pasiekimams mokykloje ir pajamoms, taip pat sulaiko nuo nusikalstamos veiklos[16]. Labai svarbus veiksnys, padedantis negimtakalbiams vaikams pasirengti mokyklai ir neišsiskirti iš bendraamžių, – kuo ankstyvesnė pagalba mokantis priimančiosios šalies kalbos.

Romų vaikai neretai susiduria su dar didesniais sunkumais, o dauguma valstybių narių nuolat patiria sunkumų užtikrindamos jiems tinkamas mokymosi galimybes. Nors pagalba šiems vaikams itin reikalinga, jiems AUP paslaugos teikiamos gerokai rečiau nei vietos vaikams. Didesnių galimybių suteikimas romų vaikams – vienas svarbiausių ES politinių uždavinių. AUP gali atlikti itin svarbų vaidmenį šalinant nepalankias romų vaikų sąlygas – tai pabrėžė kelios valstybės narės, šiuo metu vykdančios iš ES biudžeto remiamus romų įtraukties bandomuosius projektus[17].

Pasirašydamos Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją valstybės narės įsipareigojo specialiųjų poreikių turintiems vaikams taikyti įtraukiojo švietimo metodus[18]. Nepaisant šių pastangų, atskirtį patiria maždaug 2 proc. Europos moksleivių. AUP gali padėti geriau integruoti specialiųjų poreikių turinčius moksleivius ir nutiesti kelią vėlesnei jų integracijai į įprastines mokyklas.

---

12 J. Bennett „EBPO šalių ankstyvosios vaikystės paslaugų lyginamieji standartai“ (*Benchmarks for early childhood services in OECD countries*), Innocenti Working Paper (2008 m.), p. 23; *Joseph Rowntree Foundation* „Vaikų iš neturtingų šeimų mokymosi rezultatai“ (*Poorer children's educational attainment*) (2010 m.).

13 S.W. Barnett „Kokybiško ikimokyklinio ugdymo nauda ir kaštai. Įrodymais grindžiama politika siekiant didesnės naudos“ (*Benefits and costs of quality per-school education: evidence based-policy to improve returns*). Dokumentas pateiktas 7-ame EBPO AUP tinklo posėdyje (2010 m.), p. 11.

14 Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus mažinimas“, SEC(2011)96, p. 15.

15 Tarybos išvados dėl vaikų iš migrantų šeimų švietimo, OL C 301, 2009 12 31.

16 D. Nusche „Migrantų švietimo ypatumai“ (*What works in migrant education?*), EBPO švietimo darbinis dokumentas Nr.22 (2009 m.), p. 27.

17 Daugiau informacijos http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/roma/about_en.cfm?nmenu=2.

18 JT neįgaliųjų teisių konvenciją (2006 m.) pasirašė visos valstybės narės, dauguma ją yra ir ratifikavusios.

AUP potencialo išnaudojimas sprendžiant minėtas įtraukties problemas priklauso nuo AUP sistemų struktūros ir finansavimo. Yra aiškių įrodymų, kad visiems prieinamos galimybės naudotis kokybiškomis AUP paslaugomis teikia daugiau naudos nei konkrečiai tikslinei grupei taikomos intervencinės priemonės. Objektyviai nustatyti AUP srities tikslines grupes nėra lengva, neretai joms priskirti asmenys jaučiasi nuvertinami, o tai net gali nulemti jų atskirtį vėlesniuose švietimo sistemos etapuose. Be to, tikslinių paslaugų teikimą nusprendžiama nutraukti dažniau nei įprastinių.

Svarbu nepamiršti, kad AUP paslaugos, kad ir kokios kokybiškos būtų, šeimos skurdą ir prastą socialinę bei ekonominę padėtį kompensuoja tik iš dalies. Kad būtų padidintas ilgalaikis kokybiškų AUP paslaugų poveikis vaikams iš nepalankioje padėtyje esančių šeimų, būtina AUP veiklą susieti su kitų politikos sričių iniciatyvomis, t. y. įgyvendinti išsamią strategiją, apimančią užimtumo, būsto, sveikatos ir kt. aspektus.

2.2 Finansavimo veiksmingumas ir nešališkumas

Kaip matyti iš toliau pateikto grafiko, palyginti su kitais švietimo etapais, investicijų į ankstyvąjį ugdymą grąža yra pati didžiausia ir teikia itin daug naudos vaikams iš nepalankioje socialinėje ir ekonominėje padėtyje esančių šeimų. Vėlesniais švietimo etapais investicijų nauda gerokai didesnė vaikams iš geresnę socialinę ir ekonominę padėtį užimančių šeimų.

Investicijų grąža įvairiuose visą gyvenimą trunkančio mokymosi etapuose

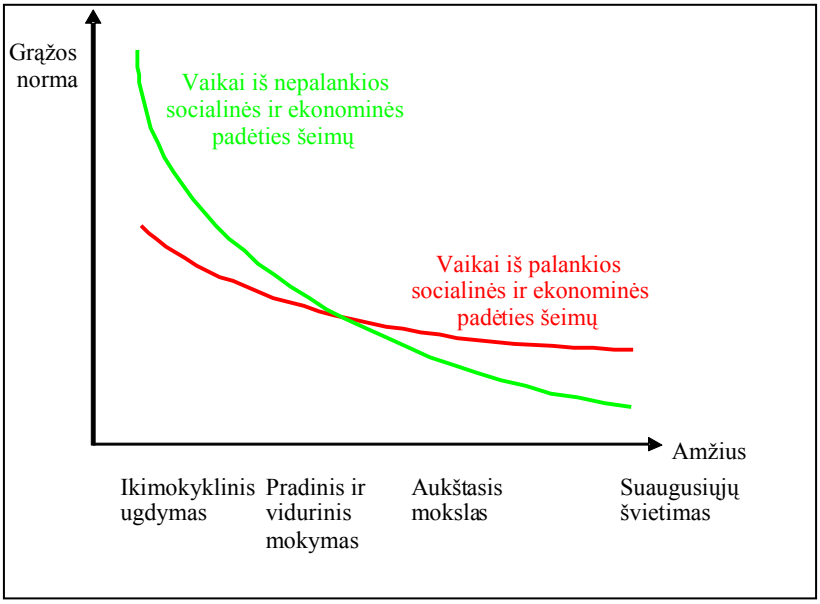

Šaltinis: COM(2006) 481, p. 4.

Išlaidos vienam vaikui AUP įstaigose (ypač tose, kuriose teikiamos kokybiškos paslaugos) gali prilygti išlaidoms vienam bendrojo lavinimo mokyklos moksleiviui. Tyrimų duomenimis, išlaidų ir naudos santykis geresnis, kai AUP yra kokybiškas. Kitaip tariant, didesnės investicijos į ankstyvąjį ugdymą gali padėti *sutaupyti* lėšų vėlesniuose švietimo etapuose[19]. Tačiau daugumoje valstybių narių valstybės išlaidos vieno vaiko ankstyvajam ugdymui yra mažesnės nei bet kuriuo kitu švietimo etapu[20].

---

19 M. E. Lamb „Vaikų priežiūra institucijose: kontekstas, kokybė, koreliacija ir pasekmės“ (*Nonparental child care: context, quality, correlates and consequences*) W. Damon ir kt. knygoje „Handbook of Child Psychology“ (1998 m.).

20 EBPO „Vaikams reikia duoti daugiau“ (*Doing better for children*) (2009 m.), p. 15.

Valstybės narės taiko įvairius AUP finansavimo modelius ir naudoja tiek valstybės, tiek privačius finansavimo šaltinius. Visose Europos šalyse trimečių ir vyresnių vaikų ankstyvasis ugdymas ir priežiūra visiškai ar iš dalies finansuojami valstybės lėšomis. Mažiau nei pusėje ES valstybių narių didžiąją dalį AUP išlaidų finansuoja valstybė, o šeima jokių išlaidų nepatiria. Jaunesnių nei trejų metų vaikų priežiūra paprastai finansuojama privačiomis lėšomis. Kai kurios valstybės narės siūlo papildomą finansinę paramą, papildomų darbuotojų, finansines paskatas specialistams, dirbantiems su rizikos grupėms priklausančiais vaikais.

Atsižvelgiant į vis didesnį valstybių narių dėmesį AUP paslaugoms ir viešųjų išlaidų suvaržymo padarinius, būtina užtikrinti, kad lėšos būtų panaudojamos kuo veiksmingiau.

Rinkos dėsnių veikiamos paslaugos turėtų mažinti valstybės išlaidas, o tėvams suteikti daugiau pasirinkimo ir kontrolės galimybių, tačiau reikėtų užtikrinti, kad tai neapribotų kokybiškų paslaugų prieinamumo visiems. Didžiausią kuo pigesnių priežiūros paslaugų poreikį paprastai jaučia nedideles pajamas gaunančios šeimos, tačiau jos dažnai neįstengia sumokėti už valstybės nefinansuojamas AUP paslaugas.

3. ANKSTYVOJO UGDYMO IR PRIEŽIŪROS KOKYBĖ

3.1 Ugdymo planas

AUP paslaugos turėtų padėti tenkinti pačias įvairiausias – kognityvines, emocines, socialines ir fizines – vaikų reikmes. Mažų vaikų reikmės smarkiai skiriasi nuo mokyklinio amžiaus vaikų reikmių. Mokslinių tyrimų duomenimis, būsimą vaiko vystymąsi labiausiai nulemia keletas pirmųjų gyvenimo metų. Ankstyvojo ugdymo etapu susiformuoja pagrindiniai įgūdžiai ir veiklos modeliai, kurie bus taikomi visą gyvenimą.

Pirmaisiais gyvenimo metais įgyti nekognityviniai įgūdžiai (pavyzdžiui, atkaklumas, motyvacija, gebėjimas bendrauti) yra <u>būtini</u> norint sėkmingai mokytis ir bendrauti su kitais žmonėmis ateityje, todėl ankstyvojo ugdymo ir priežiūros planuose reikėtų numatyti ne tik kognityvinių, bet ir nekognityvinių įgūdžių plėtotę bei gebėjimo bendrauti ugdymą. Svarbu susieti priežiūros ir ugdymo aspektus, kad ir kokia būtų AUP sistemos struktūra – a) 0–3 m. vaikų priežiūra, b) vaikų nuo trejų metų iki mokyklinio amžiaus ugdymas ar abu šie lygmenys būtų sujungti į vieną – vaikų priežiūros ir ugdymo nuo gimimo iki mokyklinio amžiaus[21].

Atsižvelgiant į ES valstybių narių taikomų metodų įvairovę ir siekiant kuo didesnio teigiamo AUP poveikio, svarbu sutelkti dėmesį į ugdymo planų kokybės ir tinkamumo gerinimą, analizuoti valstybių narių gerąją patirtį ir iš jos mokytis.

3.2 Darbuotojai

Darbuotojų kompetencija – vienas svarbiausių AUP kokybės veiksnių. Pritraukti, parengti ir išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus yra sunkus uždavinys. Stipresnės ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugų integracijos tendencijos reiškia, kad iš AUP darbuotojų reikalaujama vis didesnio profesionalumo, aukštesnio ir platesnio išsilavinimo, jiems turi būti siūlomi didesni atlyginimai ir geresnės darbo sąlygos. Tačiau apskritai AUP darbuotojo darbo aprašymai labai skiriasi. Vyraujanti tendencija su ugdymu susijusį darbą skirti labiau kvalifikuotiems darbuotojams, o su priežiūra – mažiau kvalifikuotiems neretai lemia nepakankamą pavienių vaikų priežiūros ir ugdymo tęstinumą.

Dėl kylančių klausimų ir prižiūrimų bei ugdomų vaikų įvairovės AUP specialistams tenka nuolat spręsti, kokius pedagogikos metodus vertėtų taikyti, ir vadovautis sisteminiu požiūriu į

---

[21] Eurydice ataskaita „Ankstyvasis ugdymas ir priežiūra Europoje. Socialinės ir kultūrinės nelygybės mažinimas“ (*Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities*) (2009 m.), p. 29.

profesionalumą. Daugelyje šalių rengiant ankstyvojo ugdymo ir priežiūros specialistus pirmiausia mokoma dirbti su rizikos grupėms priklausančiais vaikais, tačiau į kitus įvairovės aspektus atsižvelgiama nepakankamai. Be to, AUP darbuotojams, palyginti su mokyklų mokytojais, retai suteikiama galimybių dalyvauti parengiamuosiuose kursuose, mokytis darbo vietoje ar kelti kvalifikaciją.

Daugelis valstybių narių padarė pažangą didindamos AUP sistemos darbuotojų profesionalumą ir specializaciją, tačiau pradinis lygis buvo gana žemas, todėl šio uždavinio sprendimas ir toliau bus svarbi AUP paslaugų plėtotės dalis.

Labai svarbus klausimas – AUP darbuotojų lyčių pusiausvyra. Didžioji dalis šių darbuotojų – moterys. Tai jau seniai kelia susirūpinimą. Kelios šalys iškėlė tikslą – užtikrinti, kad AUP sistemoje dirbtų daugiau vyrų, arba siekė keisti profesijos įvaizdį, kad sumažėtų lyčių atotrūkis[22]. Padidinti šios profesijos patrauklumą vyrams – vis svarbesnis visų ES šalių uždavinys.

3.3 Ankstyvojo ugdymo ir priežiūros valdymas

Kokybiško AUP nauda tampa pastebima tik ilgalaikiu laikotarpiu. Todėl kituose švietimo lygmenyse būtina remtis AUP pasiekimais, kad nebūtų prarastas įgytas pagreitis.

Norint taikyti sisteminį požiūrį į AUP paslaugas, reikia tvirtai susieti įvairių sričių – švietimo, užimtumo, sveikatos, socialinės – politikos aspektus. Tai padėtų vyriausybėms paprasčiau ir veiksmingiau plėtoti ir valdyti politines priemones ir derinti vaikams bei jų šeimoms skirtus išteklius. Todėl reikia nuoseklios vizijos, kuriai pritartų visos suinteresuotosios šalys (įskaitant tėvus), bendro politinio pagrindo ir nuoseklių visos sistemos tikslų, taip pat aiškiai nustatytų pareigų ir atsakomybės nacionaliniu ir vietos lygmeniu. Tai padėtų geriau pritaikyti AUP paslaugas prie vietos reikmių. ES lygmens politiniai mainai ir bendradarbiavimas padėtų šalims dalytis gerąja patirtimi sprendžiant šį svarbų ir sudėtingą uždavinį.

Sklandus perėjimas iš vieno institucinio lygmens į kitą (pavyzdžiui, iš vaikų darželio į pradinę mokyklą) įmanomas tik užtikrinus veiksmingą institucijų komunikaciją ir turinio bei standartų tęstinumą. Dėl vis didesnės socialinės įvairovės ES ir reikmės derintis prie įvairių sociokultūrinių aplinkybių perėjimas iš šeimos į AUP sistemą ir iš vienos amžiaus grupės į kitą toje pačioje institucijoje įgyja vis didesnės svarbos.

AUP kokybės užtikrinimo mechanizmai paprastai turi būti grindžiami suderinta pedagoginių metodų sistema, taikoma nuo pat vaiko gimimo iki privalomojo švietimo pabaigos. Ši sistema – tai ne tik tradicinis ugdymo planas. Pagal ją reikia nustatyti darbuotojų kvalifikacijos reikalavimus, taikytinus pedagoginius metodus ir standartus, ankstyvojo ugdymo paslaugų reglamentavimą. Taip pat galima numatyti siektinus rezultatus, pagal kuriuos, bendradarbiaujant su tėvais ir AUP darbuotojais, būtų galima stebėti vaiko vystymąsi ir jam padedama pereiti į aukštesnius švietimo sistemos lygmenis. Galima nustatyti nuoseklius standartus, kuriais vadovaujantis būtų vertinami rezultatai ir užtikrinama kokybė.

4. IŠVADA

Šiame komunikate pabrėžta reikmė gerinti AUP visoje ES: dabartinius kiekybinius siekius papildyti prieinamumą gerinančiomis ir paslaugų kokybę užtikrinančiomis priemonėmis. Komunikate, parengtame atsiliepiant į 2008 m. ir 2009 m. Tarybos išvadose pateiktus raginimus glaudžiau bendradarbiauti sprendžiant su AUP susijusius klausimus ir siekiant nustatyti naują Europos lyginamąjį dalyvavimo AUP sistemoje standartą, siūloma valstybių

---

22 EBPO *Starting strong* II (2006 m.), p. 170–1.

narių bendradarbiavimo svarbiausiais prieinamumo ir kokybės gerinimo klausimais darbotvarkė, kurią rems Europos Komisija. Jos santrauka pateikiama toliau. Ji būtų įgyvendinama taikant atvirąjį koordinavimo metodą, o daugiausia dėmesio būtų skiriama bendrų problemų, gerosios patirties pavyzdžių, sėkmingos patirties pritaikymo kitoms sistemoms galimybių nustatymui ir analizei.

AUP atlieka svarbų vaidmenį mažinant mokyklos nebaigusių asmenų skaičių, todėl pagrindiniai šios srities uždaviniai ir galimi jų sprendimo būdai turėtų būti įtraukti į nacionalines valstybių narių reformų programas, kuriomis siekiama įgyvendinti strategijos „Europa 2020“ prioritetus. Turime kuo skubiau mokytis iš gerosios kitų valstybių narių patirties ir taip pagerinti ankstyvojo ugdymo ir priežiūros kokybę.

Siūlomi politinio valstybių narių bendradarbiavimo veiksmai

AUP prieinamumas

- Veiksmingai naudojantis AUP, padidinti įtrauktį ir sumažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių.
- Vaikams iš nepalankios socialinės ir ekonominės padėties šeimų, taip pat migrantų ir romų vaikams suteikti daugiau galimybių gauti kokybiškas AUP paslaugas (pavyzdžiui, nustatyti priemones, kad šios šeimos būtų skatinamos leisti vaikus į AUP įstaigas, pritaikyti paslaugas prie šių šeimų reikmių, didinti paslaugų prieinamumą ir įperkamumą).
- Kaupti duomenis apie universalių ir tikslinių paslaugų privalumus ir poveikį.
- Parengti veiksmingus finansavimo modelius ir užtikrinti valstybės ir privačiojo finansavimo pusiausvyrą.

Ankstyvojo ugdymo ir priežiūros kokybė

- Į ugdymo planus įtraukti tiek kognityvinių, tiek nekognityvinių įgūdžių plėtotę.
- Didinti AUP sistemos darbuotojų profesionalizmą: nustatyti, kokios kvalifikacijos reikia konkrečioms pareigoms.
- Plėtoti priemones, padedančias pritraukti, parengti ir išlaikyti AUP kvalifikuotus darbuotojus.
- Didinti AUP sistemos darbuotojų lyčių pusiausvyrą.
- AUP sistemose integruoti ugdymo ir priežiūros aspektus ir didinti sistemų kokybę, nešališkumą ir veiksmingumą.
- Palengvinti vaikų patekimą iš šeimos į ugdymo ar priežiūros įstaigą ir iš vieno švietimo sistemos lygmens į kitą.
- Užtikrinti kokybės kontrolę: įtraukiant svarbiausias suinteresuotąsias šalis, parengti nuoseklią tinkamai koordinuojamą pedagoginių metodų sistemą.

Komisija šią veiklą rems:

- skatindama valstybes nares nustatyti gerosios patirties pavyzdžius ir jais dalytis taikant atvirojo koordinavimo metodą pagal programą „Švietimas ir mokymas 2020“;
- remdama novatoriškų metodų plėtotę įgyvendinant tarptautinius projektus ir buriant tinklus pagal Mokymosi visą gyvenimą programą;
- remdama šių sričių mokslinius tyrimus pagal Septintąją mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bendrąja programą;
- ragindama valstybes nares investuoti į šias sritis pasitelkiant struktūrinius fondus, visų pirma remti darbuotojų mokymą ir infrastruktūros plėtotę.
-